

Ганна БАХЧИСАРАЙ

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ КРАЇНИ

Розглянуто методи стимулювання інноваційної діяльності різних країн, охарактеризовано головну мету і шляхи державного регулювання інноваційної політики, побудовано рейтинг країн за складовими інноваційної інфраструктури.

The article deals with methods for stimulating innovation in different countries, described the main goal of state regulation and ways of innovation policy, built on top of the elements of innovation infrastructure.

В останні десятиліття в розвинених країнах сформувалися комплексні системи стимулювання інноваційного процесу, які складаються з безлічі прямих і непрямих інструментів стимулюючого впливу, які дають змогу охопити доволі широкий спектр видів діяльності, починаючи з досліджень і завершуючи ринковим просуванням нових технологій, товарів і послуг.

Дослідженню методів та інструментів стимулювання інноваційної діяльності присвячені роботи зарубіжних економістів, таких як: М. Аокі, Н. Іванова, Б. Лундвал, Р. Нельсон, І. Шумпетер, а також праці вітчизняних науковців, серед них: Ю. Макогон, Т. Медведкін, М. Пашута, Л. Федулова, М. Шарко.

Мета статті – розглянути необхідність державного регулювання інноваційних процесів та вплив на макроекономічні показники, визначити комплекс заходів зі стимулювання інноваційного розвитку і скласти рейтинг країн за складовими інноваційної інфраструктури.

У світовій практиці є широкий спектр економічних інструментів підтримки науково-технічної, інноваційної та промислової політики, з допомогою яких можна управляти інноваційним процесом на макро- і мікрорівнях. У кінці ХХ ст. уряди розвинених країн посилили увагу до проблем інновацій, розглядаючи їх як важливий фактор конкурентоспроможності країни. Регулюванням і підтримкою інноваційної діяльності в економічно розвинених країнах займається держава, реалізуючи свої основні функції через інноваційну політику.

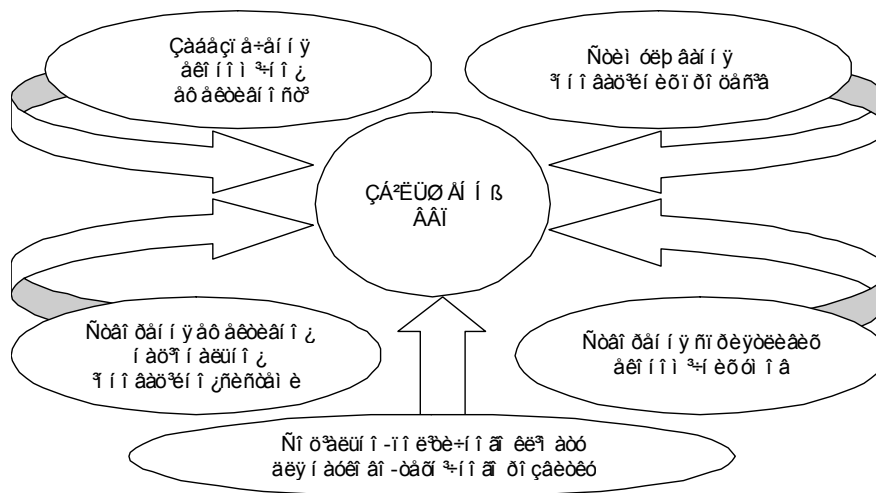

Рис. 1. Вплив державного стимулювання інноваційної діяльності на ВВП

Функції державного регулювання інновацій такі: акумулювання грошових коштів на наукові дослідження та інновації; координація інноваційної діяльності (синхронізація нововведень за технологічними ланцюжками і стадіями науково-інноваційного циклу); стимулювання інновацій

(заохочення конкуренції, фінансові субсидії, пільги учасникам інноваційних процесів, страхування інноваційних ризиків); створення правової бази для інноваційних процесів; кадрове забезпечення інновацій; формування науково-інноваційної інфраструктури, в тому числі ринку інновацій; інституціональне забезпечення інноваційних процесів (державні організації з науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, великі корпорації, малий бізнес); регулювання соціальної та екологічної спрямованості інновацій; підвищення суспільного статусу інноваційної діяльності; регіональне регулювання інноваційних процесів; регулювання міжнародних аспектів інноваційних процесів [3].

Застосування прямих інструментів у повному обсязі потребує значних фінансових ресурсів, що не завжди є можливим у розвинених країнах. У зв'язку з цим значна увага приділяється прямим і непрямим методам стимулювання інноваційної діяльності. Всі методи стимулювання інноваційної діяльності держави спрямовані на збільшення ВВП (див. рис. 1).

Найбільший інтерес являє досвід країн, які становлять «технологічне ядро» світового розвитку: США, Японія, Німеччина, Великобританія і Франція. Моделі інноваційного розвитку цих країн подібні, але й містять ряд характерних рис. За останні роки значний досвід опосередкованого стимулювання інновацій накопичений в ряді інших країн, які активно використовують принципи інноваційного розвитку: Швеція, Нідерланди, Фінляндія, Південна Корея, Ізраїль, Ісландія, Сінгапур та ін. Про це свідчать ряд світових рейтингів, представлені в табл. 1. Всі ці рейтинги є результатами великих щорічних досліджень, в яких розглядаються комерційні результати інноваційної діяльності в країнах, активність урядів щодо заохочення та підтримки інноваційної діяльності у своїй державній політиці, рівень освіченості населення, наявність і функціонування національної інноваційної системи, стан інформаційної та комунікаційної інфраструктури і т. ін. Провідні інноваційні економіки світу займають лідируючі позиції завдяки прямим і непрямим методам стимулювання інноваційної діяльності.

Таблиця 1

Світовий рейтинг інноваційності економік країн світу

Країна	Рейтинг інноваційності економіки (2009–2010 рр.) [6]	Рейтинг інноваційності економіки (2009 рр.) [7]	Рейтинг інноваційності економіки (2010 рр.) [8]	Рейтинг інноваційності економіки (2009 рр.) [9]	Рейтинг інноваційності економіки (2009–2010 рр.) [10]
США	1	13	9	*	26
Японія	2	2	2	2	4
Німеччина	5	1	1	4	5
Франція	6	3	4	7	6
Великобританія	7	19	8	1	3
Ізраїль	8	4	*	11	10
Сінгапур	11	9	3	6	2
Південна Корея	13	20	18	9	8
Швеція	14	7	5	8	13
Ісландія	16	12	15	15	7
Південна Корея	22	22	19	12	16
Сінгапур	23	26	*	*	27
Ізраїль	20	29	*	*	19
Ісландія	10	5	6	*	14

* – даних немає.

Найбільш часто вживаним методом у світі формою особливого оподаткування витрат на НДДКР є податковий кредит, при якому відсоток витрат фірми на розробки можуть безпосередньо відніматися із заборгованості фірми з податку. Використовуючи в ролі важеля стимулювання податковий кредит, держава не тільки заохочує інноваційну активність компаній, а й діє як інвестор, що оцінює довгострокові наслідки застосування податкового кредиту. У результаті відбувається гарантування майбутніх бюджетних надходжень від підприємств і перенесення державного ризику неотримання вкладень державних коштів на приватний сектор. Однією з часто використовуваних форм підтримки

інноваційного бізнесу є механізми державних гарантій інвестицій на випадок невдачі в реалізації інноваційних проектів суб'єктами малого бізнесу. Адміністрація у справах малого бізнесу США пропонує гарантію позик на створення і розвиток малих венчурних фірм в розмірі 75% від їхньої суми; подібна програма існує і в Канаді – там аналогічні гарантії можуть покривати до 90% суми відповідної позики. Німеччина і Франція з такою ж метою створюють спеціальні фінансові інститути, вторинним гарантом або найбільшим акціонером яких є держава. В Ізраїлі діє програма, спрямована на фінансування розробок, які не викликали інтересу у бізнесу, але мають комерційний потенціал. Щоб стати її учасником, необхідно вкласти 10% стартового капіталу, 90% забезпечить держава, з подальшим поверненням у певний період [2]. Як різновид державної допомоги інноваційному бізнесу можна розглядати зарубіжний досвід програм з амортизації обладнання, які є стимулом для оновлення виробничих фондів. Наприклад, у США передбачено термін амортизації 5 років для устаткування з терміном служби від 4 до 10 років, що використовується для НДДКР [1]. У Японії перевагами прискореної амортизації користуються компанії, котрі використовують енергозберігаюче устаткування або обладнання, яке екологічно безпечне і сприяє ефективному використанню ресурсів [5]. Британським і німецьким компаніям, які проводять НДДКР, дозволено списувати відповідно 100% і 40% вартості устаткування і приладів; подібні програми існують і в Швеції – вони стосуються устаткування з терміном служби до 3-х років, в цілому обладнання можливо списати протягом 4–5 років.

Венчурне фінансування як альтернативне джерело коштів для науково-інноваційної діяльності історично отримало найбільший розвиток у США. Використання венчурного капіталу в американському високотехнологічному секторі в 3 рази вище, ніж у Західній Європі. Однією з причин низької ефективності венчурної діяльності в Європі є зміщення акцентів на нетехнологічні використання венчурного капіталу, обумовлене домінуванням банків, а не фондових ринків, як у США [2]. Найбільшого розвитку в європейських країнах венчурне фінансування набуло у Швеції та Фінляндії. У Швеції інноваційну діяльність малих та середніх підприємств стимулює і надає стартовий капітал для інноваційних компаній державне агентство Innovationsbron.

Всі вищевказані заходи формують інноваційну інфраструктуру, тобто сукупність суб'єктів інноваційної діяльності, що сприяють здійсненню інноваційної діяльності, включаючи надання послуг зі створення і реалізації інноваційної продукції. У ході вивчення матеріалу [2, 5, 6], було визначено, що інноваційна інфраструктура передбачає наявність у ній таких специфічних ринково-орієнтованих суб'єктів господарської діяльності, як технологічні парки та їхні окремі підрозділи, які можуть функціонувати і автономно. Всі вони забезпечують доступ суб'єктів науково-інноваційної діяльності до виробничих ресурсів. У світі існує понад 600 технопарків, у країнах Євросоюзу – близько 260, у США – 160 (більше 30% від загального числа технопарків у світі) [4].

У результаті вивчення цієї проблематики, автором був проведений синтетичний аналіз світових рейтингів, у результаті якого були проранжовані дані, де max = 5, min = 1, які представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Рейтинг країн за складовими інноваційної інфраструктури в 2010 р.

Çàñ'á Ëðàí'á	Ï í ààðèí àèé èðààèò	Áàí ÷òðí á ò 'í àí ñòààí í 'ý	Ï òè ñèí ðàí à àí í ðòè çàò'ý	Í í ðì àòèáí à ààçà	'í í ààò'èí à 'í ò ðàñòòóéòððà
²ñèáí à'ý	5	5	5	5	5
Ø àáò'ý	5	5	5	5	5
Áàí 'ý	4	5	5	5	4,75
Ó'ý è'ýí à'ý	4	5	4	5	4,5
Ñ'ý ààí óð	5	5	3	5	4,5
Í 'ááðèáí àè	3	4	1	5	3,25
ÑØ Á	5	5	3	4	4,25
ßí í í 'ý	3	2	5	4	3,5
Áàèèèí àðèðàí 'ý	3	4	3	5	3,75
Í 'ý à++èí à	3	4	3	5	3,75
Óðàí ò'ý	5	3	4	5	4,25
çðà'èÙ	4	2	4	3	3,25
Í 'áàáí í à Èí ðà'ý	4	5	5	3	4,25
Í í ðàà'á'ý	2	4	1	4	2,75

Наукова діяльність традиційно вважається сферою активної державної політики. У сучасних умовах держава багато в чому бере на себе функцію забезпечення бізнесу одним з найважливіших ресурсів інноваційного процесу – науковими знаннями й ідеями. Саме тому НТП в офіційних документах провідних країн розглядається як єдиний ланцюг: наукові ідеї й розробки – інноваційний бізнес – широкомасштабне використання, а держава покликана формувати цілі й принципи своєї політики і власні пріоритети в цій галузі. Основною детермінантою інноваційної моделі розвитку національного господарства є постійне створення і використання інновацій в усіх сферах життєдіяльності, де важливе значення має розвиненість інноваційної інфраструктури.

Література

1. Белов В. Н. К вопросу о российской инновационной политике. Зарубежный опыт / В. Н. Белов // *Инновационная политика и инновационный бизнес в России. Аналитический вестник*. – 2001. – № 5(146). – С. 16–27.
2. Зайцев В. Льготы для инноваций: Мировой опыт / В. Зайцев // *Деньги*. – 2010. – № 41(798). – С. 56–62.
3. Каракай Ю. Роль государства в стимулировании инновационной деятельности / Ю. Каракай // *Экономика Украины*. – 2007. – № 3. – С. 14–21.
4. Краснова В. В. Світовий досвід розвитку технопарків / В. В. Краснова, Т. В. Безчасний // *Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: Регіональний аспект* : зб. наук. праць. Ч. 2. – Донецьк : ДонНУ, 2008. – С. 484–489.
5. Филипенко С. В. Стимулирование инновационной деятельности предпринимателей / С. В. Филипенко // *Экономика Крыма* : матер. науч.-практ. журнала. – Симферополь : ТНУ им. Вернадского. – 2008. – № 23. – С. 63–66.
6. Official website of the Boston Consulting Group: The National Association of Manufacturers and the Institute for the production of [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.insead.edu/media_relations/press_se/2010_global_innovation]. – Title screen.
7. Official site of the World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://info.worldbank.org/etools/kam2/kam_page5.asp]. – Title screen.
8. Official website of the independent research and advocacy organization Legatum Institute [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [<http://www.ecology.md/section.php?section=news&id=5060>]. – Title screen.
9. Official website of the Information Technology and Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [<http://www.itif.org/publications/economic-doctrines-and-approaches-antitrust>]. – Title screen.
10. Official website the World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.weforum.org/reports-results?fq=report%5Ereport_type%3A%22Competitiveness%22]. – Title screen.